

El monestir de Pedralbes és un dels edificis més representatius de l'arquitectura gòtica catalana del segle XIV. La construcció de les estances principals es va dur a terme de forma continuada, la qual cosa va assegurar una gran unitat estilística en un espai de temps molt curt. Com d'altres edificis catalans de la mateixa època, ressalta la simplicitat de les seves línies i l'horizontalitat enfront la verticalitat; aquests trets, juntament amb l'austeritat decorativa, són els que defineixen el gòtic català.

“La febre constructora no s'atura durant els darrers segles medievals: edificis religiosos i civils es basteixen segons el nou estil gòtic, cada vegada hi ha més cases i palaus de pedra que donen un aspecte a la vegada elegant i sobri a la ciutat.”

VINYOLES, T. “Ús social de l'espai a la Barcelona Gòtica”, a *La Barcelona Gòtica*, MHCBC, Barcelona, 1999, p. 67.

“Hi ha una correspondència total entre el criteri amb què es formula l'espai interior dels edificis gòtics catalans i la forma externa d'aquests. A l'espai interior únic es correspon un volum únic, perfectament delimitat, retallat i compacte. L'austeritat interna encara es reforça més a l'exterior per l'absència quasi general d'elements constructius propis d'una arquitectura del nord –els arbotants– i d'elements escultòrics-decoratius que rematen l'edifici i que resulten impropis en una arquitectura basada en principis d'arrel clàssica i de formes horitzontals.”

DALMASES, N. PITARCH, A. *Història de l'Art Català*, Vol. III, Barcelona, Edicions 62, 1986, p. 27

MUSEU-MONESTIR DE PEDRALBES (MHCBC)
Baixada del Monestir, 9
08034 Barcelona

Informació i reserves:
Tel.: 93 319 02 22
E-mail: reserves-mhcb@mail.bcn.es
Horari d'atenció:
de dilluns a divendres de 10 a 14 h
i dimarts i dijous de 16 a 18 h
www.museuhistoria.bcn.es

Per què creus que es van bastir tants edificis gòtics a Barcelona?

Quins altres edificis de la mateixa època coneixes?

Angle de la sala anomenada de Sant Miquel -estança particular de l'abadessa Francesca ça Portella- decorada amb pintures murals encarregades a Ferrer Bassa © MHCBC-Pere Vivas

Saló del Tinell, Capella de Santa Àgata, Església de Santa Maria del Mar © MHCBC-Pere Vivas

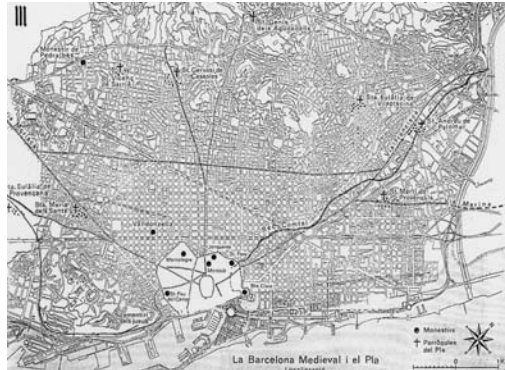
El MONESTIR de Pedralbes

El MONESTIR de Pedralbes

Imagina que vius a finals del segle XIV. La teva família vol que ingressis en un monestir. Què necessaries per fer-ho? Què suposaria l'entrada al monestir per a la teva família? I per a tu?

La Barcelona Medieval i el Pla

Escudella, Barcelona, segles XV-XVI, Monestir de Pedralbes
© MHCB-MMP

Cantoral, Pergamí, c. 1528
© MHCB-MMP

Portada
Panoràmica del campanar, l'església i els diferents pisos de les galeries que envolten el claustre
© MHCB-Pere Vivas

“El desig d’aconseguir la redempció dels seus pecats terrenals i la dèbil salut del rei van impulsar Elisenda a fundar un monestir i, al costat d’aquest, un palau on retirar-se un cop vídua juntament amb les dones de la seva família. [...] En un primer moment Jaume II va pensar en Valldaura –territori de caça reial emplaçat entre Cerdanyola i Montcada– per fundar-hi el nou monestir de religioses. La reina, però, va preferir el lloc de Pedralbes pel seu clima més saludable i pel fet de trobar-se més pròxim a la cort i a un nucli habitat, Sarrià.”

CASTELLANO, A.; CUBELLES, A. "Els primers temps del monestir (1326-1364)" a *Pedralbes: el monestir de Pedralbes i els Montcada (1326-1673)*, Barcelona, MHCB-MMP, 2001, p.79

La reina Elisenda va demanar ajuda al rei per a la fundació d'un monestir, ja que en aquella època una dona vídua no tenia cap dret a romandre sola, i per això retirar-se en un monestir li assegurava el respecte dels seus ciutadans. Pedralbes estava situat al nord-oest de la ciutat de Barcelona i a uns 5 km del que era la ciutat del segle XIV. Ella es va instal·lar en un palau annex al monestir, que va organitzar com una veritable cort des d'on mantenia relacions estretes amb la casa reial. També va exercir un control directe sobre la vida de la comunitat, amb el nomenament de l'abadessa i l'establiment d'unes ordenances. La comunitat de clarisses actuava com a mitjancera entre el poder reial i el poder diví i assegurava, amb les seves pregaris, que la reina es guanyés un lloc al cel.

Per què creus que era important entrar en un monestir?

Quins espais eren imprescindibles en l'organització del monestir?

Situa al plànol els espais externs a la clausura i els interns. Què et diuen del funcionament del monestir?

El Monestir de Pedralbes al segle XVI

LES NOVÍCIES

La dona que demanava per entrar en un orde religiós hi havia d'estar-s'hi un temps de prova, i l'edat mínima per professar com a monja eren dotze anys. En ingressar, a les postulants se'ls tallaven els cabells i se'ls donaven unes vestidures senzilles.

Durant un any, després del qual es determinava si serien admeses o no, les novícies aprenien els principis de la regla que els ensenyava una mestra. Era un any de prova i d'aprenentatge durant el qual portaven un hàbit i un vel blanc i no eren admeses a les reunions de la comunitat.

Al cap d'un any, si continuaven decidides a dedicar la seva vida a Déu, feien els vots definitius i se'ls imposava el vel negre de les monges professes.

EL DOT

Quan una novícia entrava al monestir anava acompanyada d'un dot que variava segons l'origen i la capacitat econòmica de la família. En la societat de l'època, el dot es donava a les filles que es casaven o ingressaven en un convent, i podia incloure diners, roba, mobles, joies, esclaves, propietats, etc. Era una mena d'assegurança econòmica de les dones en moments poc favorables.

Encara que la reina, en les seves Ordinacions, especificava que no era necessari portar béns al monestir per tal d'accedir-hi, els seus llibres notariais demostren el contrari. Van ser moltes les religioses que en entrar van portar un dot, del qual sortien les rendes anuals que ajudaven al seu manteniment personal. En morir, aquest dot quedava com a herència del monestir.

En quina mesura l'origen de les novícies determinava el seu paper dins el monestir?

Per què creus que era tant important el dot en la vida de les dones de l'època?

Monges i una novícia al claustre del monestir
© AHCB-AF

← Arracada. Taller català.
Segona meitat del segle XVII
© MHCB

Arquimesa. Segle XVI
© MHCB-MMP

Tot monestir s'organitza al voltant d'una regla estricta que en regeix la vida i el funcionament. La reina Elisenda, seguint els corrents espirituals de l'època, va escollir l'orde de les clarisses per habitar el nou monestir de Pedralbes. Aquestes religioses seguïen la regla de Santa Clara, que regia tota la seva vida. Es basava en els tres vots essencials que definien la vida monàstica des de Sant Benet de Núrsia [480-547]: obediència, castedat i pobresa, i n'hi afegia un de nou, el de la clausura.

“La jornada es dividia seguint les hores monàstiques: majors i menors. No eren fixes sinó que anaven relacionades amb l'horari solar. Les hores majors, quan la comunitat es reunia per resar, són: *Laudes, Matines, Vespres i Completes*. El temps que quedava entre aquestes es distribuïa seguint les hores menors: *la Primera, la Tèrcia, la Sexta i la Nona*.”

CASTELLANO, A. “El Monestir de Pedralbes”, *Quaderns d'Estudi*, Ajuntament de Barcelona, Districte de les Corts, Barcelona, 2003, p. 10.

Creu d'altar. Segle XIV
© MHCB-MMP

Didal de bronze, Segles XV-XVII
© MHCB

De quina manera l'organització de la vida al monestir reflecteix la societat del moment?

2.30 - 3.00 h **MAITINES:** s'aixecaven del llit per anar a pregar a l'església. Amb el temps aquest res es va unir al de *Laudes*.

6.00 h **LAUDES:** oració de lloança pel nou dia. A continuació seguia una missa a l'altar major, segons havia disposat la reina; era de rèquiem en memòria als reis difunts i només era cantada pels membres masculins de la comunitat.

7.30 h **PRIMA:** es recitaven els salms i el parenostre, el credo i l'avemària.

9.00 h **TERCIA:** salms, responsoris i precis finals; tradicionalment se celebrava al refector. Després venia el primer àpat del dia: l'esmorzar.

10.00 - 13.00 h Treballs per a la comunitat.

13.00 h **SEXTA:** es resaven els salms i el rosari al cor de l'església.

13.45 h Oracions per als difunts i els benefactors, el *De profundis*. La comunitat, *a posteriori*, es reunia al refector per dinar en silenci.

14.45 - 16.00 h Temps lliure de repòs.

16.00 h **NONA:** es recitaven els salms i el parenostre i l'avemària.

17.00 - 18.00 h Treball o reunions a la Sala Capitular.

18.00 - 19.00 h Esbarjo en comunitat.

19.00 h **VESPRES:** oració al cor.

20.00 h Sopar en silenci.
COMPLETES: pregària al refector després de sopar. Es donava per finalitzada la jornada habitual.

21.00 h Silenci i descans al *dormidor*.

L'ALIMENTACIÓ

“Dins el pensament cristià l'alimentació es contemplava com un element més per a assolir l'estat de perfecció [...]. Es considerava que determinats aliments podien fomentar certs instints; d'aquí que calgués reduir-ne l'ús i el consum. L'abstinència, doncs, era una de les màximes virtuts. [...] L'Església recomanava un règim més vegetarià, abstenint-se de la carn o relegant-la a les festivitats. Hi eren preferibles les aus a la resta i, per sobre de tot, era millor el consum de peix. Del que es tractava era no solament de privar-se de certs aliments, sinó de disminuir el desig del menjar, d'evitar el plaer que aquest podia produir i limitar-se a cobrir les necessitats físiques. En aquest sentit, també s'havien d'evitar les espècies i els dolços, encaminats, precisament, a donar gust i, per tant, plaer.”

CASTELLANO, A. *Pedralbes a l'Estat Mitjàna, Història d'un monestir femení*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 305, 306.

MALALTIES I REMEIS

“Si una monja estava malalta era conduïda a la infermeria del monestir, on era atesa per les germanes infermeres. El fet d'estar malaltes comportava no solament la dispensa del compliment del dejuni, sinó també el dret de fer una dieta més rica en la qual s'admetia la ingestió de carn. L'atenció de les monges malaltes es completava amb l'assistència d'un metge cirurgià, que estava pensionat per la comunitat. Tal com havia establert la reina d'ençà de la fundació.”

CASTELLANO, A.; CUBELES, A. “La vida quotidiana” a *Petras Albas: el monestir de Pedralbes i els Montcada (1326-1673)*, Barcelona, MHCB-MMP, 2001, p. 133

→ Pot d'apotecari. Segle XVI © MHCB-MMP

Què et diuen els hàbits alimentaris del pensament de l'època?

Qui determinava les prohibicions de determinats aliments al llarg de l'any? Per què? En quina mesura aquestes prohibicions són vigents avui dia?

Qui era el responsable de la salut de les monges? Què te'n diu, això, de l'organització del monestir?

Fogons de carbó © MHCB-Roger Rovira

Ceràmica oxidada. Segles XIV-XV © MHCB-MMP

LA SITUACIÓ DE LES DONES

“Aquesta societat era essencialment misògina i si en l'esfera social havia relegat la dona a l'àmbit privat, dins el món monàstic la recloïa dins el monestir. Segons els postulats oficials, era per al seu propi bé, ja que la dona era dèbil i estava exposada a qualsevol perill. En realitat, però, el que es temia és que les dones poguessin qüestionar la jerarquia, que les deixava sempre en un segon pla. [...] Algunes dones optaven per entrar en la vida religiosa, ja que els ofería l'oportunitat de continuar regint la seva vida [...]. Era una opció personal, però sens dubte estava condicionada pel paper que s'adjudicava a la dona en la societat: o era filla, o era esposa i mare, o era religiosa. Una dona independent, soltera o vídua, no hi tenia lloc, no era ben vista per la societat.”

CASTELLANO, A. “El paper religiós i social dels monestirs femenins: l'exemple del reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes”, a *Petras Albas: el monestir de Pedralbes i els Montcada (1326-1673)*, Barcelona, MHCB-MMP, 2001, p. 56.

Com definiries la societat medieval?

Què en penses de la mentalitat de l'època? En quina mesura ha canviat?

L'ORGANITZACIÓ SOCIAL

“L'organització del monestir resultava complexa. Era la conseqüència de ser un cenobi femení i de clausura, amb grans propietats per administrar; a més, l'origen social de les monges, sovint noble, es traslladava a la mateixa comunitat, en què es distingia entre les monges que sabien llegir i escriure (les monges coristes) i les que no (les monges llegues), circumstància que depenia del seu origen social. Només les primeres podien arribar a ocupar els càrrecs de responsabilitat i fer les oracions cantades al cor, mentre que les monges llegues resaven parenostres.”

CASTELLANO, A.; CUBELES, A. “Ora et Labora”, a *Petras Albas: el monestir de Pedralbes i els Montcada (1326-1673)*, MHCB-MMP, Barcelona, 2001, p. 92.

Dins del monestir es reproduïen els mateixos esquemes socials de l'època. Així, el fet de saber llegir o no determinava el paper dins la comunitat, que triava el seu cos dirigent d'entre les monges de cor. Les monges llegues eren les encarregades de fer les feines manuals, ajudades per serventes i esclaves. Mentre les primeres cobraven un sou, a les segones únicament se les mantenien, ja que moltes arribaven al monestir en el dot d'una monja, com a donacions de devots o com a resultat d'una compra al mercat d'esclaus. La presència d'esclaves al monestir es va permetre fins al segle XV, a partir del qual es van alliberar gràcies a la pressió de la Cort i de la pròpia església.

Religioses entrant a la capella de Sant Miquel [1904] © MHCB-MMP

Detall del compartiment del naixement de la Verge, d'un retaule dedicat a Santa Anna © Col·lecció privada

